

ჩაქვისწყლის ხეობის მატერიალური კულტურის ძეგლები ტურიზმის განვითარებისათვის

სურმანიძე ნარგიზ

ბათუმის არქეოლოგიური მუზეუმი

მტირალას ეროვნული ტყე-პარკი წარმოადგენს ერთ-ერთ დაცულ ზონას, რომლის ბაზაზეც 2006 წლიდან სამთო და ეკოტურიზმის საზღვაო ტურიზმთან შეხამების მოდელი ამოქმედდა. სანაპირო ზოლიდან მტირალას ეროვნულ ტყე-პარკში მოხვედრა ჩაქვისწყლის ხეობით, კერძოდ, მდ. ჩაქვისწყლის ნაპირის გასწვრივ არსებული გზის საშუალებითაა შესაძლებელი. პარკის შემადგენლობაში ექცევა ჩაქვისწყლის ხეობის უკიდურესი აღმოსავლეთი მონაკვეთი – სოფელი ჩაქვისთავი.

ხეობა მდიდარია მატერიალური კულტურის ძეგლებით. ტურისტული ნაკადის ზრდის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ძეგლების შესწავლა და მათი ჩართვა ეკოტურიზმის მარშრუტების ფართო ქსელში.

წერილობითი წყაროებისა და არქეოლოგიური მონაცემების მიხედვით დასტურდება, რომ ჩაქვისწყლის ხეობა წარმოადგენდა ტრანსკავკასიური მაგისტრალის შემადგენელ ნაწილს, რომელიც ზღვისპირა ზოლისა და მთის გადასასვლელებით ჩართული იყო როგორც სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს რაიონებთან, ასევე ანტიკურ სამყაროსთან ურთიერთობის სფეროში. ხეობის მდებარეობა თავიდანვე განსაზღვრავდა მის სტრატეგიულ მნიშვნელობას, ამიტომაც საგანგებო ყურადღება ექცეოდა გზების გამართვას, მათ მოვლა-პატრონობასა და დაცვას.

ჩაქვისწყლის ხეობაში საგზაო ნაგებობებიდან აღსანიშნავია ქვის თალიანი ხიდები, რომლებიც საარქივო მასალების მიხედვით გამართული ყოფილა სოფლებში: გორგაძეები, ჩაისუბანი, ხალა და ჩაქვისთავი. ადრე აღწერილი ხიდებიდან ამ ეტაპზე შემორჩენილია რამდენიმე მათგანის ფრაგმენტები (4 სოფ. ჩაქვისთავში, 1 სოფ. გორგაძეებში).

არანაკლები მნიშვნელობა აქვს ამ მარშრუტზე განლაგებული ძეგლების, კერძოდ კი, ჩამკეტ-თავდაცვითი ნაგებობების შესწავლას. ხეობის თავდაცვის საკითხი მჭიდროდ იყო დაკავშირებული სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს როგორც შავი ზღვისპირა ზოლში (ციხისძირი, ბათუმი), ასევე შიგა რაიონებში (აჭარისწყლის ხეობაში – ცივასულა, წონიარისი, ზესოფელი) სასიმაგრო ნაგებობათა სისტემასთან. XVIII საუკუნის პირველი ნახევრის წერილობითი წყაროები ადასტურებენ, რომ ჩაქვისთავის სიმაგრე ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი რგოლი იყო.

Monuments of Material Culture of Chakvistskhali Gorge in the Light of Tourism Development

Surmanidze Nargiz

Batumi Archeological Museum

The Mtirala National Park is situated on the Kobuleti-Chakvi Ridge in the westernmost part of the Adjara-Imereti Range of the Smaller Caucasus Mountains. Territory of the park is one of the protected areas, where unique and rare species of Colchian flora and fauna have found their shelter. Almost intact wild nature attracts thousands of tourists here. Since 2006 has been developed eco-tourism and mountainous tourism routs. To get into the National Park from the Black Sea littoral is possible passing through Chakvistskhali gorge, particularly along the river Chakvistskhali, crossing the village of Chakvistavi in the easternmost part of the gorge.

From archaeological point of view Chakvistskhali gorge represents one of the interesting regions. Ancient settlements of the Neolithic (8-7 millennia BC), the Eneolithic-Early Bronze ages (5-4 millennia BC) and the Classical period (2-1 cc. BC) as well as centres of bronze and iron metallurgy (late 2-early 1 millennia BC) have been traced here. Besides, the region is rich in cult and road buildings of the Middle Ages (See Surmanidze, N. 2008). It would be interesting for foreign tourists to visit such kind of monuments in the open air. That's why considerable attention should be paid to their studying and making them a part of eco-tourism broad network. One of the directions of this work could be creation of the correspondent data-base and publications (guidebooks, booklets, etc), which will facilitate getting and using of information.

According to written sources and archaeological material occurred, Chakvistskhali gorge was a part of the Transcaucasian main road, that by its coastal line and mountainous passes was involved in relationships both with south-western regions of Georgia and Classical world. These contacts seem to be much closer in the Middle ages. 17-18 cc. AD are distinguished by political, cultural and economic relations with Jerusalem (See Katamedze, 2002, pp. 19-24). That was a period of construction of churches, road buildings, fortification systems, etc.

As far back as Antiquity Chakvistskhali gorge had well-formed transportation system of roads and passes, with the main road leading to the Black Sea littoral. There existed a pass from the village of Chakvistavi along mountainous paths to Kintrishi and Acharistskhali gorges, then following along the rivers Chakvistskhali and Heknara to the village of Khino, and through Bethlemi pass (which lies between Morvili and Chakvi ridges) connected with Zeraboseli-Tsoniarisi road and Acharistskhali gorge. Following Makhindjauri hills' road it was possible to get to Korolistkhali gorge.

Chakvistskhali gorge's location from the earliest times has determined its strategic role and influenced the process of construction, maintenance and defence of roads in the region.

To date among the road constructions have survived noteworthy are stone arch bridges. Their building took place in 8-12 cc.AD. According to archival data stone arch bridges of that time were built in the following villages: Gorgadzeebi, Chaisubani, Khala, Chakvistavi (See Katamadze, 1961, pp.1-3). Nowadays have survived just fragments of some of them (4 in the village of Chakvistavi, 1 in the village of Gorgadzeebi). They were thrown over the river Chakvistskhali. In Antiquity they used to follow the existent road system and were connected with the arch bridges of Acharistskhali and Kintrishi gorges. After the bridges and roads have been reconstructed they might be mapped as tourist routes.

Naturally, complex historical processes gave rise to development of residential buildings of two types: one of them were of defensive character, another one served as dwelling buildings. This can be illustrated by a 2005 accidental discovery of the Classical period settlement from so-called Jvari mountain. After the monument had been studied, the researchers supposed it to be one of the important part of Georgian littoral zone defence system. It's evident that in the Hellenistic period the settlement due to its signaling and observation advantages used to hold control over the wide territory. Its dwellers made their choice in favour of that place keeping in mind these very geographic position. Against the background of Colchian kingdom formation the integrated fortification dwelling system was created in both littoral zone and some gorges. Each settlement warned the other one of a danger by setting fire (See Kakhidze, 2005, pp.117-118).

It's noteworthy that beginning from the Middle ages an individual gorges of south-western Georgia were covered by wide interconnected network of forts and fortification buildings. As regards Chakvistskhali gorge, it was not an exception. The matter of the gorge's defence was closely connected with fortification system of south-western Georgia, both on the Black Sea littoral (Tsikhisdziri, Batumi) and in the inland (Acharistskhali gorge's Tsivatsula, Tsoniarisi, Zesopeli, etc). Written sources of the first half of 18c. attest the importance of Chakvistavi fort as one of the essential section of above mentioned system.

To date Chakvistavi fort has not been studied. It is mentioned along with Batumi, Gonio and Hertvisi forts in 1718 document issued by sultan Mahmud to be given in to Akhmed and Mustafa Sanjak-Begi (See Bakradze, 1889, pp.13-14; Sikharulidze, 1959, p.96). It should be noted that it's not a mere coincidence the very fact of existence of both the fort and the village of the same name. Not far from this place passed the shortest way to Kintrishi and Acharistskhali gorges with its fortification buildings. Research in the issues of the present region will make easier reconstruction of its history. Besides, this region monuments' study will attract visitors not only to the village of Chakvistavi, but to the Mtirala National Park.